

УДК 567.554.3(477.74)

НОВІ РЕШТКИ ПЛІТКИ *RUTILUS* SP. (CYPRINIDAE: LEUCISCINAE) ІЗ ВІДКЛАДІВ ПІЗЬНОГО МІОЦЕНУ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

О. М. Ковальчук

Національний науково-природничий музей НАН України,
вул. Б. Хмельницького, 15, Київ, 01601 Україна
e-mail: Biologist@ukr.net

Представлено новий матеріал по плітці з пізнього міоцену лектостратотипу понту Одеси (MN 13), Південна Україна. Фрагмент глоткової кістки та ізольовані зуби були ідентифіковані як *Rutilus* sp. Представлений екземпляр характеризується масивною *ceratobranchiale*, товстими перегородками між септами кавернозної поверхні, а також значними розмірами глоткових зубів. У статті зроблено огляд викопних решток представників роду *Rutilus* із численних міоценових і пліоценових місцезнаходжень країн Європи (Австрія, Німеччина, Іспанія, Болгарія і Нідерланди) та Азії (Росія, Туреччина, Казахстан і Вірменія). Ізольовані глоткові зуби, подібні до таких у *Rutilus* sp., знайдені у матеріалах із кількох пізньоміоценових місцезнаходжень України (зокрема, Андріївка, Новоукраїнка 1). Обговорюється можливість ідентифікації іхтіологічного матеріалу з місцезнаходження Безіменне (пізній пліоцен, хাপровська фауна) як такого, що належить *R.* sp. (а не *Mylopharyngodon piceus* Richardson, 1849). Загальна морфологічна подібність решток цього виду до *Rutilus frisii* (Nordmann, 1840) може свідчити про наявність між ними тісного філогенетичного зв'язку.

Ключові слова: *Rutilus*, *ceratobranchiale*, ізольовані глоткові зуби, лектостратотип понту, пізній міоцен, південь України.

ВСТУП

У сучасній світовій фауні налічується близько 2 420 видів корошових риб, які належать до 220 родів [30]. Ця родина на сьогодні є найбільшою серед хребетних тварин. Сучасна фауна костистих риб України включає до свого складу близько 58 видів 31 роду корошових [13]. Під *Rutilus* Rafinesque, 1820 [36] характеризується значною різноманітністю видів, сконцентрованих переважно у середземноморсько-чорноморсько-каспійському регіоні. Частина з них мають невеликі за площею ареали, які покривають в основному південь Європи [27]. Із 17 рецентних видів, котрі населяють прісноводні та рідше солонуватоводні водойми [36], для території України достовірно відомі лише три – *Rutilus rutilus* (Linnaeus, 1758), *R. frisii* (Nordmann, 1840) і *R. kutum* (Kamensky, 1901) [13].

Викопні рештки риб роду *Rutilus* є досить звичайними у матеріалах із пізньоміоценових, пліоценових і антропогенових місцезнаходжень України [3, 5, 17]. Детальний морфосистематичний аналіз наявних викопних решток є необхідним для з'ясування видового складу іхтіокомплексів минулих геологічних епох, зокрема в контексті виділення нових таксонів, а також для встановлення точної систематичної приналежності пізньоміоценових і пліоценових морфологічних аналогів рецентних форм.

Наприкінці 1980-х років у береговому уступі Чорного моря в межах м. Одеса було відкрите місцезнаходження викопних решток хребетних тварин, датованих понтичним віком – лектостратотип понту (= 16 станція Великого фонтану Одеси). Детальний опис його геології та палеотеріофауністична характеристика наведені в статтях В.О. Топачевського зі співавторами [19], В.А. Несіна і Г. Шторха [32], а також Б. Ржебік-Ковальської та В.А. Несіна [35]. Рештки риб і ссавців приурочені до малопотужної товщі авандельтових гравелітів із прошарками пісків і глин. Метою статті є опис *Rutilus* sp., рештки якої були знайдені у кістковмісному горизонті лектостратотипу понту.

МАТЕРІАЛ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Визначення систематичної належності викопних решток автор проводив за методикою Є.К. Сичевської [15, 16] з використанням порівняльної остеологічної колекції відділу палеозоології хребетних палеонтологічного музею ім. академіка В.О. Топачевського (Національний науково-природничий музей НАН України, м. Київ). Порівняння решток із матеріалами місцезнаходжень пізнього міоцену ґрунтується переважно на власних даних автора. Слід зауважити, що у викопному стані у відкладах пізнього міоцену півдня України найчастіше трапляються переважно ізольовані глоткові зуби [8], що є відображенням процесів алювіального седиментогенезу в зоні постійної динаміки крупних морських басейнів. Знаходження цілих глоткових дуг або їхніх фрагментів є рідкісним, тому досить проблематично знайти відповідний матеріал для порівняння.

Іхтіологічна систематика узгоджена з роботами Дж. Нельсона [30], Н.Г. Богуцької і О.М. Насеки [2] та Ю.В. Мовчана [12, 13], стратиграфічна кореляція здійснена відповідно до схеми В.А. Несіна і А. Надаховського [31]. Для кількісних характеристик морфології глоткових зубів використана схема промірів, наведена у працях Е. Рутте [34] і О.М. Касьянова зі співавторами [4]. Проміри, представлені в табл. 1 і 2, зроблені автором за допомогою штангенциркуля з точністю до 0,1 мм. Довжина тіла риби відновлювалася на основі промірів кісток за методикою В.Д. Лебедева [10]. Рисунки зроблені з використанням рисувального апарата “Wild TYP 308700” до стереомікроскопа “Wild M3C”. Остеологічна номенклатура узгоджена з найменуваннями елементів скелета, наведеними у праці Й. Лепіксаара [28].

Скорочення: L crbh – довжина *ceratobranchiale*, W crbh – ширина *ceratobranchiale*, H crbh – висота *ceratobranchiale*, LDS – довжина озубленої поверхні, DPC – діаметр *porus canalis*, HPT – висота глоткового зуба, WPT – ширина основи коронки зуба, HPT/WPT – відношення висоти зуба до ширини коронки.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ І ЇХНЄ ОБГОВОРЕННЯ

На основі порівняння решток із рецентним і викопним остеологічним матеріалом встановлено, що кістки риби роду *Rutilus*, зібрані у кістковмісному горизонті лектостратотипу понту поблизу м. Одеса, відрізняються від них за низкою параметрів.

КЛАС ПРОМЕНЕПЕРІ РИБИ – ACTINOPTERYGII Klein, 1885
 РЯД КОРОПОПОДІБНІ – CYPRINIFORMES Goodrich, 1909
 РОДИНА КОРОПОВІ – CYPRINIDAE Fleming, 1822

***Rutilus* sp.**

Матеріал. ННПМ НАН України № 41-2342, фрагмент правої ceratobranchiale. Лектостратотип понту (= 16 Станція Великого фонтану Одеси), м. Одеса, Одеська обл., Україна. У матеріалах із місцезнаходження представлені 15 ізольованих глоткових зубів (№ 2343-2357), ННПМ НАН України (колекція № 41). Імовірно, вони також належать описуваному таксону, про що свідчить відповідність їхніх розмірів основам коронок на ceratobranchiale.

Геологічний вік. Пізній міоцен, понт, MN 13.

Діагноз. Вид характеризується масивною ceratobranchiale з крупними сплюсненими глотковими зубами і потовщеними перегородками між септами кавернозної поверхні.

Опис і порівняння. Глоткова кістка масивна, широка (рис. 1, 1). Вентральний край ceratobranchiale майже прямий до переднього кута, який становить 100° (у *Rutilus frisii* – 115°, *R. rutilus* – 122°). Результати промірів глоткової кістки викопного та окремих рецентних видів роду *Rutilus* наведені в табл. 1. Загальна відновлена довжина ceratobranchiale становить 49,4 мм. Зубний ряд складається орієнтовно з 5–6 зубів, від яких збереглися масивні основи коронок (рис. 1, 3–4). Довжина озубленої поверхні глоткової кістки *Rutilus* sp. становить 32,7 мм порівняно зі середніми значеннями відповідного показника інших видів роду – 25,5 мм у *Rutilus frisii* та 18,8 мм у *Rutilus rutilus* (табл. 1). При основі одного з глоткових зубів

Рис. 1. Фрагмент ceratobranchiale *Rutilus* sp.: 1 – вигляд збоку, 2 – вигляд з боку кавернозної поверхні; 3, 4 – вигляд зверху на основи коронок

Fig. 1. Fragment of ceratobranchiale *Rutilus* sp.: 1 – lateral view; 2 – view of the cavernous surface; 3, 4 – top view on the crown bases

Таблиця 1. Порівняльна морфометрична характеристика ceratobranchiale *Rutilus* sp. та деяких інших видів роду *Rutilus**

Table 1. Comparative morphological characteristics of ceratobranchiale of *Rutilus* sp. and some other species of the *Rutilus* genus*

Вид	n	Морфометричні параметри, мм				
		L crbh	W crbh	H crbh	LDS	DPC
<i>Rutilus</i> sp.	1	49,4	20,1	13,5	32,7	3,1
<i>Rutilus frisii</i>	5	38,5	16,5	9,1	25,5	1,2
<i>Rutilus rutilus</i>	10	30,6	14,4	8,2	18,8	0,9

Примітка: * – усі проміри, наведені в табл. 1, зроблені автором

Comment: * – all measurements in the table 1 were made by the author

чітко виділяється *porus canalis*, діаметр якої у 3 рази перевищує відповідний показник у споріднених видів. Кавернозна поверхня широка (рис. 1, 2), складається з трьох крупних і однієї невеликої септ (каверн) із потовщеними перегородками між ними (співвідношення товщини останніх у *Rutilus* sp., *R. frisii* та *R. rutilus* становить відповідно 1:2:2). Збережені глоткові зуби широкі (рис. 2, 1–2), сплюснені, мають великі розміри. Результати їх порівняння з відповідними викопними та рецентними зразками наведені в табл. 2. Відновлена довжина тіла риби становить 58,1 см.

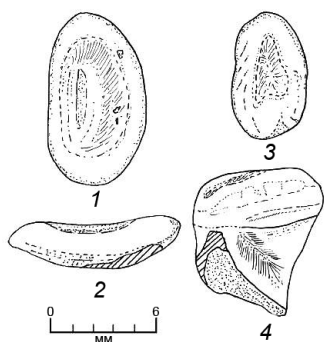

Рис. 2. Ізольований глотковий зуб *Rutilus* sp. (1–2) та *Rutilus frisii* (3–4)*: 1, 3 – вигляд зверху; 2, 4 – вигляд збоку

* Рисунок ізольованого глоткового зуба рецентного *Rutilus frisii* наведений для порівняння

Fig. 2. Isolated pharyngeal tooth of *Rutilus* sp. (1–2) and *Rutilus frisii* (3–4)*: 1, 3 – top view; 2, 4 – lateral view

* Figure of isolated pharyngeal tooth of the recent *Rutilus frisii* is shown for comparison

Таблиця 2. Порівняльна морфометрична характеристика ізольованих глоткових зубів *Rutilus* sp. та деяких інших викопних і рецентних видів роду *Rutilus**

Table 2. Comparative morphological characteristics of isolated pharyngeal teeth of *Rutilus* sp. and some other fossil and recent species of the *Rutilus* genus*

Вид	n	Морфометричні параметри		
		НРТ, мм	WPT, мм	НРТ / WPT
<i>Rutilus</i> sp.	15	1,6–2,6–4,9	2,9–4,8–6,4	0,54
<i>Rutilus frisii</i>	30**	2,5–2,9–3,3	2,2–2,5–2,8	1,16
<i>Rutilus</i> cf. <i>frisii</i> (лектостратотип понту)	21	0,9–1,5–2,6	1,4–2,8–4,7	0,54
<i>Rutilus rutilus</i>	30***	1,2–2,2–3,1	1,2–1,7–2,2	1,29
<i>Rutilus</i> cf. <i>rutulus</i> (Виноградівка 1)	7	1,2–2,2–2,9	1,2–1,6–2,0	1,38
<i>Rutilus</i> sp. (Виноградівка 1)	6	0,6–1,4–2,6	2,3–3,5–5,1	0,40

Примітки: * – усі проміри, наведені в табл. 2, зроблені автором;

** – наведені проміри субфосильних кісток *Rutilus frisii* з археологічних пам'яток України;

*** – наведені проміри кісток рецентного *Rutilus rutilus*.

Comments: * – all measurements in the table 2 were made by the author;

** – measurements of subfossil bones of *Rutilus frisii* from archaeological sites of Ukraine are presented in the table;

*** – measurements of bones of the recent *Rutilus rutilus* are presented in the table.

Супутній матеріал. Разом із кістками *Rutilus* sp. у тому ж кістковмісному горизонті нами ідентифіковані рештки *Squalius* sp., *Rutilus* cf. *frisii* (Nordmann, 1840), *Scardinius* sp., *Chondrostoma nasus* (Linnaeus, 1758), *Blicca* sp., *Abramis* sp., *Aspius* sp., *Cyprinus* sp., *Carassius carassius* (Linnaeus, 1758), *Tinca* sp., *Silurus* sp., *Esox lucius*

Linnaeus, 1758, *Sander* aff. *lucio-perca* (Linnaeus, 1758), а також численні недіагностовані кісткові фрагменти. За кількістю решток *Rutilus* sp. є одним із домінантів у представленому ориктоценозі.

Поширення. Пізній міоцен (меотис – понт) півдня України.

Зауваження. Рештки риб роду *Rutilus* фігурують у матеріалах багатьох місцезнаходжень Європи й Азії, датованих міоценовим і пліоценовим віком [22]. Найчастіше їх описують із використанням відкритої номенклатури. Найдавніші представники роду відомі з олігоцену Монголії (*Rutilus* sp. – Ардин Обо, Південно-Східна Гобі) [15] та Іспанії (*Rutilus antiquus*) [21].

Рештки *Rutilus* sp. ідентифіковані у матеріалах міоценових місцезнаходжень Австрії (Schernham b. Haag) [22], Німеччини (Höwenegg [37], München-Aumeister (Isarufer) [38]), Казахстану (Тунгурук сор; Зайсанська котловина, Жаман гора) [16], Росії (печера Ая [20], Кизил-Чин [16], Морська 2 [18], Ольхон Тагай [10]), Туреччини (Zalikli 132 – K692) [29] та України (Лиса Гора 2 [9], Єгорівка 2 [7], Виноградівка 1, Фрунзівка 2 [6]). Ізольовані глоткові зуби *Rutilus* cf. *frisii* знайдені у міоцені Казахстану (Голубі піски, Калмакпай, Муратхан, Сарибулак, Туерик 1 та ін.) і Росії (Джилінда) разом із рештками *R. tungurukensis* Sytchevskaya, 1989 [16]. Із пізнього міоцену Іспанії (Ternal) описаний *R. pachecri* Gaudant, 1984 [24].

Риби роду *Rutilus* описані також із пліоценових відкладів Вірменії (*Rutilus oswaldi* Bogatchov, 1938 – Dzoraghbyur, Kotayk) [1, 14], Болгарії (*R. sp.* – Tchelopetchene 1, Anodonta facies) [26], Німеччини (*R. cf. rutilus* – Willershausen) [25, 39], Нідерландів (*Rutilus rutilus* – Tegelen) [23] та України (*R. cf. frisii*, *R. cf. rutilus* – Кам'янське, Кучурган, Ногайськ, Одеса) [3, 17]. Під час розкопок поблизу с. Безіменне Донецької області у 1959 р. були знайдені глоткові зуби *Rutilus* sp. і *ceratobranchiale* крупної моллюскоїдної риби, датовані пізнім пліоценом [17]. В.І. Тарашук вважає, що ці рештки могли належати чорному амуру *Mylopharyngodon piceus*, однак таке припущення є досить сумнівним з огляду погану збереженість кісткового матеріалу з місцезнаходження, а також відсутність цього виду в пліоцені України [5]. Чорний амур був інтродукований у водоймах країни лише на початку 1950-х рр. [13]. Цілком імовірно, що рештки, описані як *Mylopharyngodon piceus*, могли насправді належати *Rutilus* sp. або близькій до нього формі, однак це припущення потребує ретельної перевірки.

Ізольовані глоткові зуби, подібні до таких у *Rutilus* sp., представлені також в остеологічних зборах пізньомеотичного віку з Андріївки та Новоукраїнки 1 (MN 13). Враховуючи деяку схожість глоткових кісток цього виду і вirezуба причорноморського, можна зробити припущення про наявність між ними тісного філогенетичного зв'язку.

Автор висловлює щире подяку М.В. Синиці та Д.В. Іванову за допомогу в підготовці ілюстративного матеріалу, а також Л.І. Рековцю та П.Є. Гольдіну за слушні зауваження і цінні методичні поради.

1. Богачев В.В. Фауна диатомовых плиоценовых отложений в Закавказье. Труды Азербайджанской филии АН СССР, 1938; 9: 61–65.
2. Богуцкая Н.Г., Насека А.М. Каталог бесчелюстных и рыб пресных и солоноватых вод России с номенклатурными и таксономическими комментариями. Москва: Т-во науч. изданий КМК, 2004. 389 с.

3. Дуброво И.А., Капелист К.В. **Каталог местонахождений третичных позвоночных УССР**. Москва, 1979. 160 с.
4. Касьянов А.Н., Яковлев В.Н., Изюмов Ю.Г., Жгарева Н.Н. Изменчивость глоточных зубов плотвы *Rutilus rutilus* (L.) в зависимости от типа питания. **Вопросы ихтиологии**, 1981; 21(4): 595–599.
5. Ковальчук А.Н. Карповые рыбы (Cyprinidae) в палеонтологической летописи Украины. **Современная палеонтология: классические и новейшие методы**: тезисы IX Всерос. науч. школы молодых ученых-палеонтологов (1–3 октября 2012 г., ПИН им. А.А. Борисяка РАН). М., 2012: С. 25.
6. Ковальчук А.Н. Пресноводная ихтиофауна раннего туролия из местонахождения Фрунзовка 2 (Одесская обл.). **Вісник Одес. нац. ун-ту ім. І.І. Мечнікова. Сер. Біол.**, 2013; 17, 1(30): 60–64.
7. Ковальчук А.Н. Сообщество пресноводных рыб в озерных отложениях позднемиоценового местонахождения Егоровка (Одесская область). **Зб. праць Зоол. музею**, 2011; 42: 128–136.
8. Ковальчук О.М. Диагностика короповых рыб (Cyprinidae) із алювіальних відкладів пізнього міоцену півдня України за елементами скелета. **Зоол. кур'єр**, 2013; 7: 9–10.
9. Ковальчук О.М., Рековець Л.І. Рештки прісноводних рыб (Teleostei) з міоценових та плейстоценових відкладів місцезнаходження Лиса Гора (Запорізька обл.). **Природничі науки**: зб. наук. праць. Суми, 2012: 108–113.
10. Лебедев В.Д. **Пресноводная четвертичная ихтиофауна Европейской части СССР**. М., 1960. 404 с.
11. Логачев Н.А., Ломоносова Т.К., Климанова В.М. **Кайнозойские отложения Иркутского амфитеатра**. Москва: Наука, 1964. 196 с.
12. Мовчан Ю.В. Риби України (таксономія, номенклатура, зауваження). **Зб. праць Зоол. музею**, 2008–2009; 40: 47–86.
13. Мовчан Ю.В. **Риби України**. Київ, 2011. 444 с.
14. Сычевская Е.К. **Ископаемые костистые рыбы СССР**. Москва: Наука, 1980. 210 с.
15. Сычевская Е.К. Пресноводная палеогеновая ихтиофауна СССР и Монголии. **Труды Совместной советско-монгольской палеонтологической экспедиции**. Москва: Наука, 1986. Вып. 29. 157 с.
16. Сычевская Е.К. Пресноводная ихтиофауна неогена Монголии. В кн.: **Труды Совместной советско-монгольской палеонтологической экспедиции**. Москва: Наука, 1989. Вып. 39. 144 с.
17. Таращук В.І. Матеріали до вивчення прісноводних рыб з неогенових та антропогенових відкладів України. **Зб. праць Зоол. музею АН УРСР**, 1962; 31: 3–27.
18. Титов В.В., Тесаков А.С., Данилов И.Г. и др. Первая представительная фауна позвоночных позднего миоцена на юге европейской России. **Доклады РАН**, 2006; 411(5): 715–717.
19. Топачевський В.О., Чепалига А.Л., Несін В.А. та ін. Мікротеріофауна (Insectivora, Lagomorpha, Rodentia) лектостратотипу понту. **Доповіді АН УРСР**, 1988; 4: 70–79.
20. Филиппов А.Г., Ербаева М.А., Сычевская Е.К. Миоценовые отложения пещеры Ая на Байкале. **Геология и геофизика**, 2000; 41(5): 755–764.
21. Cabrera L., Gaudant J. Los Cyprinidos (Pisces) del sistema lacustre Oligoceno-Mioceno de los Monegros (sector SE de la Cuenca del Ebro, provincias de Lleida, Tarragona, Huesca y Zaragoza). **Acta geologica Hispanica**, 1985; 20 (3–4): 219–226.
22. Database of Vertebrates: fossil Fishes, Amphibians, Reptiles and Birds (**fosFARbase**) localities and taxa from the Triassic to the Neogene. www.wahre-staerke.com.
23. Gaudant J. L'ichthyofaune tiglienne de Tegelen (Pays-Bas): signification paléocéologique et paléoclimatique. **Scripta Geologica**, 1979; 50: 1–16.
24. Gaudant J. Sur les poissons fossiles (Téléostéens, Cyprinidae) des gypses Turoliens du Fosse de Teruel: essai d'approche paleoécologique. **Estudios geol. Inst. invest. geol. Lucas Mallada**, 1984; 40: 463–472.

25. Gaudant J. L'ichthyofaune pliocene de Willershausen am Harz (Basse Saxe, Allemagne) – un reexamen. **Stuttgarter Beiträge zur Naturkunde, Serie B**, 1997; 257: 51.
26. Kamenov B., Kojumdshieva E. Stratigraphy of the Neogene in the Sofia Basin. **Palaeontology, Stratigraphy and Lithology (Bulgarian Academy of Science)**, 1983; 18: 69–84.
27. Kottelat M., Freyhof J. Handbook of European Freshwater Fishes. Cornol, Switzerland, 2007: 646 p.
28. Lepiksaar J. **Introduction to Osteology of Fishes for Palaeozoologists**. Göteborg, 1994: 96 p.
29. Menzel H., Becker-Platen J.D. Otolithen aus dem Tertiär der Türkei (Känozoikum der Türkei). **Geologisches Jahrbuch**, 1981; 42: 5–91.
30. Nelson J.S. **Fishes of the World**. New York, 2006. 601 p.
31. Nesin V.A., Nadachowski A. Late Miocene and Pliocene small mammal faunas (Insectivora, Lagomorpha, Rodentia) of Southeastern Europe. **Acta zoologica cracoviensia**, 2001; 44(2): 107–135.
32. Nesin V.A., Storch G. Neogene Murinae of Ukraine (Mammalia, Rodentia). **Senckenbergiana lethaea**. 2004; 84(1–2): 351–365.
33. Rafinesque C.S. Natural history of the fishes of the Ohio River and its tributary streams. Fishes of the River Ohio. **The Western Review and Miscellaneous Magazine**, 1820; 2(4): 235–242.
34. Rutte E. Schlundzähne von Süßwasserfischen. **Palaeontographica**, 1968; 120(4–6): 165–212.
35. Rzebik-Kowalska B., Nesin V.A. **Erinaceomorpha and Soricomorpha (Insectivora, Mammalia) from the Late Miocene of Ukraine**. Kraków, 2010. 61 p.
36. Species of *Rutilus* in **FishBase**. Froese, Rainer, and D. Pauly (eds.). August 2011 version. www.fishbase.org/identification/SpeciesList.Rutilus.
37. Tobien H. Die jungtertiäre Fossilgrabungsstätte Höwenegg im Hegau (Südwestdeutschland). Ein Statusbericht. **Carolinea**, 1986; 44: 9–34.
38. Weiler W. Pisces. In: Stromer E. Wirbeltiere im Obermiozänen Flioz Münchens. **Abhandlungen der Bayerische Akademie der Wissenschaften, Mathematisch-Naturwissenschaftliche Klasse**, 1928; 32 (1): 48–53.
39. Weiler W. Fischreste aus dem Oberpliozän von Willershausen. **Archiv für Hydrobiologie**, 1933; 25: 291–354.

NEW REMAINS OF ROACH *RUTILUS* SP. (CYPRINIDAE: LEUCISCINAE) FROM LATE MIOCENE SEDIMENTS OF SOUTHERN UKRAINE

O. M. Kovalchuk

*National Museum of the Natural History, NAS of Ukraine
15, B. Khmelnytskyi St., Kyiv 01601, Ukraine
e-mail: Biologist@ukr.net*

A new roach material from Late Miocene of Odesa Pontian Lectostratotype (MN 13), Southern Ukraine is presented. Fragment of pharyngeal bone and isolated teeth are described as *Rutilus* sp. Presented specimen is characterized by massive ceratobranchiale, thick bulkheads between septum on the cavernous surface, and considerable pharyngeal teeth size. A review on the fossil fish remains of the *Rutilus* genus from numerous Miocene and Pliocene localities in Europe (Austria, Germany, Spain, Bulgaria and Netherlands) and Asia (Russia, Turkey, Kazakhstan and Armenia) is presented. Isolated pharyngeal teeth similar to those in *Rutilus* sp., are found in materials from several Late Miocene localities in Ukraine (e.g., Andriivka, Novoukrainka 1). Possibility of identification

of the ichthyological material from Bezimenne locality (Late Pliocene, Khaprovian fauna) as *R. sp.* (contrary to *Mylopharyngodon piceus* Richardson, 1849) is discussed. General morphological similarity of this taxon to *Rutilus frisii* (Nordmann, 1840) can testify to their close phylogenetic relation.

Keywords: *Rutilus*, ceratobranchiale, isolated pharyngeal teeth, Pontian Lectostratotype, Late Miocene, Southern Ukraine.

НОВЫЕ ОСТАТКИ ПЛОТВЫ *RUTILUS SP.* (CYPRINIDAE: LEUCISCINAE) ИЗ ОТЛОЖЕНИЙ ПОЗДНЕГО МИОЦЕНА ЮГА УКРАИНЫ

А.Н. Ковальчук

Национальный научно-природоведческий музей НАН Украины,
ул. Б. Хмельницкого, 15, Киев, 01601 Украина
e-mail: Biologist@ukr.net

Представлен новый материал по плотве из позднего миоцена лектостратотипа понта Одессы (MN 13), Южная Украина. Фрагмент глоточной кости и изолированные зубы идентифицированы как принадлежащие *Rutilus sp.* Представленный экземпляр характеризуется массивной ceratobranchiale, толстыми перегородками между септами кавернозной поверхности, а также значительными размерами глоточных зубов. В статье сделан обзор ископаемых остатков представителей рода *Rutilus* из многочисленных миоценовых и плиоценовых местонахождений стран Европы (Австрия, Германия, Испания, Болгария и Нидерланды) и Азии (Россия, Турция, Казахстан и Армения). Изолированные глоточные зубы, сходные с такими у *Rutilus sp.*, обнаружены в материалах из нескольких позднемиоценовых местонахождений Украины (в частности, Андреевка и Новоукраинка 1). Обсуждается возможность идентификации ихтиологического материала из местонахождения Безымянное (поздний плиоцен, хапровская фауна) как принадлежащего *R. sp.* (а не *Mylopharyngodon piceus* Richardson, 1849). Общее морфологическое сходство этого вида с *Rutilus frisii* (Nordmann, 1840) может свидетельствовать о наличии между ними тесной филогенетической связи.

Ключевые слова: *Rutilus*, ceratobranchiale, изолированные глоточные зубы, лектостратотип понта, поздний миоцен, юг Украины.

Одержано: 24.05.2013